

in kruhom. Kljub temu, da je ta omemba na prvi pogled nepomembna, pa glede na celoto deluje na bravca silno neokusno in zbanalizira nehoti osrednji namen knjige. In podoben je tudi dialog, ki zavoljo predoslednega uporabljanja suhega, stvarnega stila večkrat zaide na rob banalnosti, kar knjigi vsekakor ni v prid. Nekatera mesta pa so nasprotno napisana zelo prepričljivo, s pristno pisateljsko invencijo ter s svojo pošastno grozljivostjo odlično podpirajo osnovno idejo romana: navedimo za primer samo opis drvenja načelniških avtomobilov po mestnih cestah ali pa prizor s psi, ki stražijo Tillyjino hišo.

Morebiti največja pomanjkljivost romana pa so človeško izredno nejasno, neprepričljivo slikane osebe oziroma značaji. S tega vidika je najbolje orisan Dimitrij, ki je poleg epizodista Stenovica, imenitnega portreta birokratskega načelnika, orisanega s pomočjo zelo funkcionalnih grotesknih prvin (tu je grotesknost na mestu), še najbolj celovita oseba. Verjetno je iskati vzrok temu v pisateljevi notranji povezanosti s svojim junakom, ki je razvidna na več mestih, pa tudi v tem, da si pisatelj v skladu z idejo dela ukvarja predvsem z miselnim razvojem svojega junaka — ta razvoj je za tekst seveda mnogo pomembnejši od njegovih čustvenih odnosov do Dunje, ene izmed glavnih oseb romana Tja in nazaj, ki se tu pa tam še pojavi tudi v pričujočem tekstu, še bolj pa do Danuške, gotovo najbolj slabotno in nejasno zastavljene osebe v vsem delu. Nasploh pa se skuša Kavčič čim bolj izogibati čustveni komponenti v značajih svojih oseb, kar je seveda spet na škodo življenjskosti in prepričljivosti le-teh, kajti njegove osebe, žal, niso ljudje iz mesa in krvi, marveč prej neke vrste silhuetni simboli določenih splošnih pojmov. Prav to pomanjkanje človečnosti dimenzije v Kavčičevih značajih povzroča, da izzvjeni konec romana, kjer popelje Mož brez obraza Dimitrija v novo življenje, nekoliko neprepričljivo. In to je tudi tista pomanjkljivost, zavoljo katere Od tu dalje še ni prava literatura. Pristni človeški odnosi med osebami so vse premalo utemeljeni in determinirani, čustveno življenje teh ljudi je s pisateljeve strani preveč zanemarjeno in prav zato Kavčičevi junaki niso ljudje scela, marveč samo lutke v službi avtorjeve ideje oziroma avtorjevega namena.

Po problemski vznemirljivosti pomeni torej Kavčičev najnovejši roman Od tu dalje zanimivo novost v literarnih prizadevanjih srednje slovenske pisateljske generacije, vendar je to zagotovo branje, dostopno »tako imenovanemu elitnemu« krogu bravcev, kot je ugotovil Matjaž Kmecl. Z literarnega aspekta pa pomeni skrajnost, ki je zanimiva, vendar ne more biti trajna in do kraja izrečena oblika literarnega ustvarjanja. Zdi se, da naslov knjige parafrazira tudi nadaljnje pisateljsko delo Vladimira Kavčiča: od tu dalje vodi pot v pravo, resnično literaturo.

Borut Trekman

OB DRUGI PESNIŠKI IZDAJI JANEZA OVSCA. V slovenski poeziji preteklih in sedanjih dni so številna pesniška imena, ki jih iz njihovega ustvarjalnega toka niso dvignili nobeni zunanji, za poezijo sekundarni momenti, čeprav po estetski strani ne zaostajajo za popularnimi imeni. Usojena jim je bila in jim je še vloga tihih sopotnikov, brez katerih čas ne bi imel tako polnega kolorita. Ti avtorji so povsem odvisni od svoje notranje moči, ki je lastna samotarjem, je pa to tudi edino, s čimer se morejo potegovati za prostor

pod soncem. Praviloma se ne vežejo na močnejše organizirane skupine, ki dajejo svojim pripadnikom nekakšno izjemno pomembnost, niti niso v kakšnih posebnih odnosih z revijami, ki bi jih lansirale in popularizirale; prej nasprotno. Njihova največja možnost je izdajanje zbirk, toda spričo nakazanega statusa v javnosti se kaj težko prebijejo skozi banalne pregreje, izmed katerih je na prvem mestu aprioristično tretiranje takih imen.

Marsikateri med zgornjimi navedki velja v večji ali manjši meri za pesniški pojav Janeza Ovsca. Njegova dosedanja pesniška pot je tekla v senci uniformiranega literarnega hrupa več generacij — sam morda pripada *generaciji ob strani* — in se je le sporadično pojavljal v obrobni literarnih revijah. Ovsec je pesniško doraščal v vojnih in povojnih letih, prvo knjigo pa je mogel izdati šele leta 1958. Vzroke za očitno časovno zamudo moremo iskati v mnogih zaviralnih momentih, mnogo je bilo seveda takih, ki so že apriori odklanjali tip Ovsčeve poezije, ki je bila že od vsega začetka izredno subjektivna in je, ločena od časovnih kalupov, vsebovala številne pesniške novosti, ki so pomagale pri nas prebijati povojni led, zaradi kasnega izida pa jim nihče ni mogel prisoditi takšne funkcije. Naj na tem mestu navedem avtorjevo izjavo, ko je malo po izidu zbirke *Samotna jutra* na vprašanje, kakšni so njegovi literarni načrti, publiki odgovoril, da bi želel najprej izdati tisto, kar je že napisal. To je samo delček tistega, kar bi morali vedeti o stvarnem ozadju Ovsčeve prve pesniške zbirke, vendar karakterističen in ilustrativen.

Nastop Janeza Ovsca z zbirko *Samotna jutra* (1958) je bil izrazito pesniško dejanje, če ga presojujemo iz sodobne časovne perspektive. Pojavil se je po svoje formiran pesnik, sicer z močnim pridihom subjektivizma in celo hermetizma, toda moderno in lirično iskren, za hrupni čas vsekakor prenežen. Njegove samote so natančno označevale pesniško hotenje v lastni svet zazrtega človeka, ki pa je jasno opredeljen in samo na videz odmaknjen realnosti, zakaj ta odmaknjenost je zgolj specifična pesniška operacija, ki je zanjo vendarle mogoče najti ključ. Determiniranost lastnega sveta je pač dovolj trdna opora za jasno usmerjeno izpoved. To je pokazala prva Ovsčeva zbirka, njeno vrednost pa potrjuje druga zbirka *Na dnu so samo še zvezde*,* ki je izšla lani, šest let za prvo.

Eno izmed izhodišč za analizo druge Ovsčeve zbirke je avtorjevo življenjsko občutje in iz njega izviraajoč odnos do sveta. Ovsčev življenjski prostor je razbit, vržen v kozmos. Tak življenjskoprostorski občutek se poraja iz prizadete pesnikove notranjosti, ki je ne manifestira konvencionalno teatralično, ampak jo prekrije z zaveso tišine in miru. Od tod njegovo človeškostrastno vrednotenje samote in slehernega drobnega predmeta, ki ga ljubi sredi veselja in mu daje vrednost absolutnega. Človek se je pomiril, ko je določil koordinate svojega bivanja:

Ravna je moja gladina.

*Ne bom se mnogo izpremenil,
le klicalí me ne bodo več
in tišina bo popolnoma moja.*

Njegovo zavzeto nagnjenje do samote mu je postalo geslo, spoznavni znak, vendar ta samota ni izolacija, ampak bit v pesnikovem odnosu do okolja.

* Janez Ovsec, *Na dnu so samo še zvezde*. Založba Obzorja 1964,

Ovsčeva celotna izrazna struktura ga sicer dviga nad vsakdanjostjo, a to ne izhaja iz svoje vsakdanje resničnosti in življenjske konfliktnosti. V uvodni pesmi pravi:

*Moje samote
niso bežanje
pred zverjo iz zemlje,
niso praznine,
polne mene.*

Večidel moramo računati na tenko precejen in do nekaterih intimno izbranih predmetov zreduciran svet, ki se v Ovsčevi stilni kulturi razširja v neprosojna obzorja abstraktnega.

Avtor je že od svoje prve zbirke sem iskal podzavestne zveze predmetnega in pojmovnega sveta ter po principih surrealističnega koncepta ustvarjal lastne organizme. V njih je dovolj zaznavno omejil razmerje zavestnega in podzavestnega v prid realnosti, ki pa je lirično dvignjena in zato vzbuja vtis irealnega:

*Morda se teh tal
dotakne
stopalo svetnice
in ogreje vsak delček zemlje
Morda se poljub vzboči
v rdečo vrtnico
in kane kaplja
z njenega trnja
v srce*

Ovsec se najraje zateka v lirično obarvan svet, vendar večkrat zadene ob golo konkretnost moderne razkrojenosti. Značilno je, da pesnik v takem primeru vedno poišče lirično čisto protiutež:

*Naj mi oprostijo ulice
pod okni vsak dan
in vpitje pločevine
in kriki mehanik
brez konca in kraja.*

Naj mi oprostijo.

*Ta travnik je magija.
Več, kakor sem jaz.*

Nasploh je treba poudariti, da je Ovsec kljub tragičnim doživetjem, ki so načela in uničevala njegov notranji svet, ostal optimist, res nekoliko preveč statičen optimist, a optimist vendarle. S tega stališča se mi zdi naslov zbirke neustrezen, preteman, saj zvezde pri njem ne pomenijo življenjskega minimuma, prej maksimum, zagotovo pa ravnotežje in soočenje življenjskih dimenzij, torej umirjenost, ki pa ne izključuje notranje dinamike, kakor jo po svoje izraža sklepna pesem *Vsa zemlja*:

*Brez oči gledam.
Brez ušes slišim.
Nimam priprav.
Nimam ničesar.*

*Moja pamet ni oštevilčena
ne z dobrimi
ne s slabimi ocenami
Moj naslov je brez časti.*

*Ne utruja me splet znakov.
Ne vznemiri me šum ceste.*

*Vidim globoko.
Čutim vsak glas.
Vendar nimam ničesar.*

— — — — —

*Jaz sem.
To so moje oči.
To je moje telo,
vsa zemlja.*

*Sonce me oplaja.
Vsakih dvajset tisoč let
sem raven med ljudmi.*

Bistveni sestavni del Ovsčeve poezije je njen lirični napon. Ne glede na snov in motive izbere vedno lirični pristop, čemur se podredi tudi izpoved. Za Ovsca je značilna drobna pesem, ki jo je izoblikoval že v prvi zbirki, v drugi zbirki pa jo je stilno bolj razgibal, kakor mu je to narekovala nova vsebina. Formalno določajo njegovo pesem kratki svobodni verzi in nevezana kitična kompozicija. Ljubi krhko snov, a zaradi čustvenih poudarkov obstane pogosto na robu nedorečenosti, kar je seveda čista lirična prvina. Ker se pesnik giblje v kozmičnem prostoru, se nujno zapleta v življenjskonazorske meditacije, ki pa v kratki lirični obliki ne najdejo vedno najustrežnejšega prostora. Zato so ideje zvečine le nakazane, zlasti še, ker rad uporablja precej abstraktne besede in besedne zveze.

Ovsčevo lirično emocijo in refleksijo spremlja zaznaven pridih besednega artizma. Ta poteza po svoje poudarja pesnikovo težnjo, da bi se otresel banalnega in zato raje dopušča korak v goli svet lepe besede. Morda pa v tej značilnosti tiči tudi del avtorjevega protesta do pojavov, ki po svojih izhodiščih in namerah ne ustrezajo njegovi naravi. Važno pa je, da je njegov stil zrastel iz adekvatnega razpoloženja, iz stanja samot, skozi katere se je pesnik prebijal v preteklosti in ki so postale sestavni del njega samega. Če jim ostaja zvest, nam samo potrjuje njihovo globoko življenjsko resničnost.

France Pibernik